

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Розвиток інноваційного потенціалу аграрного підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти за
освітньо-професійною програмою
Підприємництво спеціальності
076 Підприємництво та торгівля
ступеня вищої освіти магістр
1 групи
Нікітін Юрій Миколайович
Керівник: Сень Олександр
Васильович
Рецензент: Кононенко Жанна
Андріївна

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Інноваційний потенціал підприємства, його сутність та роль в розвитку в підприємницької діяльності	8
1.2. Особливості управління інноваційним потенціалом підприємства, та його оцінка.	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	19
2.2. Аналіз системи управління інноваційним потенціалом підприємства	27
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	36
3.1. Стратегічні шляхи формування інноваційного потенціалу підприємства	36
3.2. Заходи прогнозування та зростання ефективності формування інноваційного потенціалу підприємств	43
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасної глобалізації та швидкого науково-технічного прогресу саме інновації стають ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності. Аграрна галузь, будучи однією з основних складових економіки, стикається з викликами, такими як зміни клімату, виснаження природних ресурсів, зростання населення та потреба у збільшенні виробництва якісної та безпечної продукції.

Інноваційний потенціал підприємств аграрного сектору полягає у впровадженні нових технологій, цифровізації процесів управління, використанні сучасних методів селекції та генетики, а також оптимізації логістичних і маркетингових стратегій. Активне використання інновацій дозволяє аграрним підприємствам підвищувати ефективність виробництва, знижувати витрати, мінімізувати негативний вплив на довкілля та забезпечувати стале зростання.

Отже, дослідження й ефективне використання інноваційного потенціалу аграрного підприємства є надзвичайно важливим для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору України та підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Роль інноваційного потенціалу в розвитку аграрного сектора досліджували такі науковці України: Володін С.А., Глушенкова А.А., Завальнюк В.В., Захарченко, В.І., Омельчак Г.В., Олексюк О.І., Федулова Л.І. та інші.

Зв'язок роботи з науковими темами. Проведені в межах цієї роботи дослідження відповідають науково-дослідному плану кафедри підприємництва та права. Автор зробив суттєвий внесок, аргументуючи напрями та методи вдосконалення процесу формування інноваційного потенціалу підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних аспектів формування інноваційного потенціалу

підприємства, проведення аналізу системи управління його використанням, а також виявлення проблем, пов'язаних з управлінням і розвитком цього потенціалу, з подальшим визначенням шляхів підвищення його ефективності.

Основними завданнями дослідження є:

- визначити сутність поняття «інноваційний потенціал підприємства» та його значення для підприємницької діяльності;
- здійснити аналіз механізмів формування інноваційного потенціалу підприємства;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності процесу формування інноваційного потенціалу підприємства.

Об'єктом дослідження є формування інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та організаційних аспектів аналізу процесів формування і використання інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві.

Методи дослідження. У ході підготовки кваліфікаційної роботи були застосовані такі методи: діалектичний метод пізнання та комплексний системний аналіз для вивчення економічних явищ і процесів, пов'язаних із формуванням інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Інформаційною базою дослідження складають різноманітні джерела, зокрема бухгалтерська і статистична звітність підприємства, законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці економістів, спеціалізована література, довідкові матеріали, а також власні дослідження автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних, методичних і практичних аспектів процесу формування та використання інноваційного потенціалу підприємства:

набули подальшого розвитку:

- стратегічні шляхи формування інноваційного потенціалу підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. У цій кваліфікаційній роботі були досліджені теоретичні аспекти, сформульовані висновки та розроблені рекомендації щодо використання і розвитку інноваційного потенціалу, які слугують основою для виявлення та вирішення актуальних викликів у забезпеченні ефективної підприємницької діяльності.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на:

–VII Міжнародній науково-практичній конференції (заочна форма) «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору». «Розвиток інноваційного потенціалу аграрного підприємства» Полтава, 2024. С. 270-273.

– Студентській науковій конференції від 16-17 травня 2024 р. «Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва» Полтава, 2024. С. 33-35 (додаток А).

Статті у фаховому виданні:

Сень О. В., Рязанцев О. О., Кулик М. М., Нікітін Ю. М. Джерела фінансування інноваційного розвитку аграрних підприємств в умовах війни. Національні інтереси України. Серія «Економіка» 2024. № 4(4). Київ 2024 р. С. 395-403. (додаток А).

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 61 сторінці друкованого тексту, робота містить 14 таблиць, 2 рисунків та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Інноваційний потенціал підприємства, його сутність та роль в розвитку в підприємницької діяльності

Станом на сьогодні, в Україні спостерігаються кризові умови ведення господарської діяльності. Вони проявляються у дефіциті обігових коштів у більшості вітчизняних підприємств, низькій рентабельності, відсутності платоспроможного попиту з боку потенційних споживачів, а також неспроможності фінансової системи країни підтримувати розвиток виробників. У таких умовах підприємства змушені шукати ефективніші методи управління, знаходити внутрішні резерви для розвитку, розширювати ринки збуту продукції та активно працювати над розробкою і впровадженням інновацій, що сприятимуть їх виживанню в умовах зростаючої конкуренції [3, с. 23].

Інноваційний потенціал ґрунтується на поняттях «інновація» та «потенціал». Інновація - це багатогранний процес розробки, впровадження та використання нових рішень, що сприяють підвищенню ефективності підприємств і відповідають певним потребам. Термін «інновація» охоплює нововведення в таких сферах, як виробнича, організаційна, фінансова, науково-дослідна, освітня тощо, і стосується будь-яких удосконалень, що знижують витрати або створюють передумови для їх економії. Більшість інновацій реалізуються підприємствами для вирішення виробничих і комерційних завдань, що є ключовим фактором їх стабільного розвитку, економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності. Інновації орієнтовані на ринок і спрямовані на задоволення конкретних потреб споживачів [8].

Поняття «інноваційний потенціал підприємства» відносно недавно увійшло до термінології економічної науки як економічна категорія, однак його сутність трактується по-різному. Деякі науковці розглядають це поняття через призму наявності ресурсів, які використовуються у господарській діяльності економічних суб'єктів [33, 82] або ж на досягненні цілей інноваційної діяльності підприємств.

Як відзначає Гриньов А. В., інноваційний потенціал визначається як сукупність усіх матеріальних і нематеріальних активів підприємства, які використовуються в процесі реалізації інноваційної діяльності [19, с. 12-17]. А зі слів Янковця Т.М. слід стверджувати, що інноваційний потенціал, як сукупність інноваційних ресурсів, реалізація яких сприяє покращенню та оптимізації виробничих процесів, дозволяє створювати і впроваджувати нововведення для досягнення стратегічних конкурентних переваг підприємства. Таким чином, забезпечується його сталий розвиток. Отже, інноваційний потенціал, з одного боку, включає в себе ресурси, а з іншого – сприяє їх подальшому розвитку [86, с. 26-32].

Інноваційний розвиток підприємства слід розуміти як процес цілеспрямованих і закономірних змін у його діяльності, який визначається наявним інноваційним потенціалом. Джерелом такого розвитку є інновації, що відкривають нові якісні можливості для функціонування підприємства на ринку через здатність знаходити нові рішення, генерувати ідеї та впроваджувати винаходи [6].

Інноваційний потенціал зазвичай визначають як сукупність усіх матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються для здійснення інноваційної діяльності. Він охоплює ресурси, здатні забезпечити підприємству конкурентні переваги за рахунок інновацій, а саме:

- матеріальні ресурси (матеріально-технічна база);
- технічну базу та оборотні активи, що підтримують інноваційну діяльність;

– фінансові ресурси, такі як власні, кредитні, бюджетні та інвестиційні кошти, необхідні для реалізації інноваційних процесів;

– кадровий потенціал – працівників, здатних розробляти та ефективно впроваджувати нові ідеї;

– інформаційні ресурси – різноманітну наукову інформацію, комп'ютерні системи, засоби захисту даних, науково-технічну літературу та документацію;

– організаційні ресурси – існуючу організаційну культуру, концепцію управління, структуру управління підприємством, а також форми організації та управління інноваційною діяльністю [14].

З точки зору використання інноваційного потенціалу, слід відмітити, що саме він є індикатором розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності. Відповідного його ключовим елементом є досягнутий техніко-технологічний рівень, що містить сукупність техніки і технології, яка застосовується у виробництві. Саме техніко-технологічний рівень свідчить про можливість впровадження більш необхідних інновацій. Оцінка інноваційного потенціалу аграрних підприємств дозволяє виявити ресурси, необхідні для збільшення рентабельності виробництва. Такий аналіз сприяє прогнозуванню результатів інноваційної діяльності та внесенню коректив у напрямки розвитку підприємства. У сільському господарстві реалізація окремих етапів інноваційного процесу характерна для певних типів підприємств (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Етапи та учасники інноваційного процесу в сільському господарстві [54]

Стадія інноваційного процесу	Зміст	Суб'єкт
1	2	3
Інноваційна науководослідницька діяльність	Генерація нових ідей через проведення фундаментальних і прикладних досліджень.	НДІ, ВНЗ, наукововиробничі об'єднання.
Розробка	Розробка нових зразків продукції, послуг, технологічних процесів та соціально-економічних механізмів.	НДІ, ВНЗ, наукововиробничі об'єднання.
Впровадження	Впровадження інновацій у дослідне виробництво.	Досвідчено-виробничі та навчально-виробничі господарства.

Продовж. табл.1.1

1	2	3
Масове виробництво	Масове виробництво інноваційної продукції.	Сільськогосподарські організації та підприємства, досвідчено-виробничі та навчально-виробничі господарства
Збут (реалізація)	Просування інновацій на ринок.	Досвідчено-виробничі та навчально-виробничі господарства.
Використання	Відповідність конкретним потребам.	Сільськогосподарські організації та підприємства, фермерські господарства, особисті господарства.
Поширення	Пристосування сільськогосподарських інновацій до потреб та можливостей інших галузей.	НДІ, ВНЗ, наукововиробничі об'єднання.
Виявлення нових властивостей	Відкриття нових характеристик інновацій та поява нових потреб.	НДІ, ВНЗ, наукововиробничі об'єднання.

Дані табл. 1.1 показують, що на сільськогосподарських підприємствах, у фермерських господарствах та господарствах населення зазвичай реалізується етап впровадження інновацій [54].

Аграрні підприємства зазвичай володіють частиною ресурсів і технологій, необхідних для реалізації інноваційного проєкту. Інші необхідні ресурси, як правило, забезпечуються за рахунок державної підтримки та залучення позикових коштів. Фінансові ресурси підприємства, включаючи державні субсидії, надані для впровадження певної інновації, використовуються для придбання частини необхідних інноваційних ресурсів, зокрема оборотних коштів. Це, у свою чергу, сприяє зростанню інноваційного потенціалу підприємства та підвищенню його інвестиційної привабливості [64, с.419].

В умовах сьогодення швидкого розвитку інноваційних технологій сільськогосподарське виробництво потребує суттєвих змін. Аграрний бізнес має багато можливостей, від оперативного збору й аналізу даних до ухвалення важливих рішень. Цифровізація сільського господарства вимагає

істотних змін у виробничих, маркетингових і логістичних процесах підприємства. Отже, використання інноваційних технологій в умовах сьогодення є досить актуальним.

Розвиток інноваційного потенціалу аграрних підприємств має відповідати таким умовам:

- володіння комп'ютерною грамотністю, освіта в сфері ІТ, наявність фінансових ресурсів, а також державні програми підтримки цифрових стратегій і онлайн-платформи для цифрового сільського господарства;

- наявність мережевого покриття, доступ до інтернету, використання мобільних телефонів і соціальних мереж, цифрові навички, а також підтримка підприємницької та інноваційної культури в аграрному секторі (бізнес-інкубатори, хакатони, навчальні програми тощо) [69].

Впроваджуючи цифрові технології, господарства агропромислового комплексу отримують:

- перевагу у взаємодії з постачальниками, підрядниками та кінцевими споживачами;

- доступ до інформації про можливість найму кваліфікованих спеціалістів;

- можливість формування стратегічних партнерських відносин;

- доступ до різних освітніх, фінансових та юридичних послуг, що сприяють підтримці.

Аграрні підприємства мають усі необхідні ресурси для впровадження сучасних технологій, що дозволяють підвищити ефективність їхньої діяльності. Зростання інноваційного потенціалу забезпечить якісне зберігання великого обсягу даних, аналіз отриманих результатів і ухвалення обґрунтованих рішень, які призведуть до зменшення витрат, та зростання прибутків та підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

1.2. Особливості управління інноваційним потенціалом підприємства

У сучасних умовах динамічних змін глобальної економіки та зростання конкуренції на ринку, підприємства стикаються з необхідністю постійного оновлення та вдосконалення своєї діяльності. Одним із ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку є інноваційний потенціал підприємства. Однак управління інноваційним потенціалом вимагає від керівництва підприємства особливого підходу, який включає стратегічне планування, стимулювання творчості та новаторства серед співробітників, ефективне використання ресурсів та адаптацію до швидко мінливих зовнішніх умов. Важливо також враховувати, що інноваційний потенціал не є статичним, а змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як науково-технічний прогрес, зміни в технологічних трендах, стан ринку та інші макроекономічні умови [78, с. 56].

Цей розділ присвячений аналізу властивостей, щодо правильного керування інноваційним потенціалом підприємства, що включає дослідження його ключових елементів, методів оцінки та інструментів розвитку. Аналізуються виклики, що виникають у підприємств під час управління інноваціями, а також способи їх подолання з метою здобуття конкурентних переваг на ринку [69].

Компаніям необхідно активно впроваджувати інновації, спрямовані на задоволення їх внутрішніх потреб та відповідність зростаючим вимогам ринку. Успішна інноваційна діяльність сприяє підвищенню конкурентоспроможності та оптимізації окремих аспектів функціонування підприємства. Таким чином, здатність створювати та впроваджувати (комерціалізувати) інновації стає вирішальним чинником у формуванні конкурентних переваг компанії. Підприємства, що працюють в умовах високої конкуренції, має постійно розробляти нові інноваційні рішення або адаптувати їх із зовнішнього середовища, забезпечуючи ефективне

впровадження інноваційних підходів для підвищення ефективності та розвитку своєї діяльності [58].

Для досягнення максимальної ефективності у використанні інноваційного потенціалу підприємства та оптимізації фінансових результатів важливо враховувати всі можливі напрямки його розвитку. Водночас необхідно вміти об'єктивно оцінювати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників на процес формування інноваційного потенціалу [42].

Отже, інноваційний потенціал підприємства є складною, динамічною, ієрархічною та стохастичною системою, яка складається з кількох взаємопов'язаних компонентів:

- Кадровий компонент - це трудовий ресурс підприємства, що включає здатність персоналу до створення ідей, нових продуктів, рівень освіти, кваліфікації, психофізіологічні характеристики та мотиваційний потенціал. Окремими блоками можна виділити інтелектуальний і креативний потенціали, оскільки здатність працівників до інноваційної діяльності та їх професійні якості є важливими рушіями інноватизації підприємства.

- Технологічно-виробничий компонент - охоплює виробничі засоби, природні ресурси та нематеріальні активи, які виступають технологічною базою для впровадження новітніх науково-технічних досягнень.

- Організаційно-управлінський компонент - це сукупність організаційних навичок менеджерів та управлінських можливостей, необхідних для розробки та впровадження інновацій у діяльність підприємства.

- Фінансовий компонент передбачає забезпечення інноваційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами шляхом оптимізації структури власного капіталу та залучення зовнішніх джерел фінансування.

- Інвестиційний компонент - хоча є частиною фінансового, враховуючи його важливість для розвитку інноваційного потенціалу (через власні кошти, нерозподілений прибуток або зовнішні інвестиції), доцільно виділити його в окремий елемент.

– Маркетинговий компонент - це елементи та здатність щодо просування інноваційних продуктів або послуг на ринок.

Як зазначають Маслак О. І., Безручко О. О., Маслак М. В. «Оскільки етап життєвого циклу підприємства має суттєвий вплив на його інноваційні ресурси та можливості, важливо враховувати фактор циклічності як у розвитку загальної ринкової кон'юнктури, так і на рівні самого підприємства під час управління його інноваційним потенціалом» (рис. 1.1) [47, с. 166].

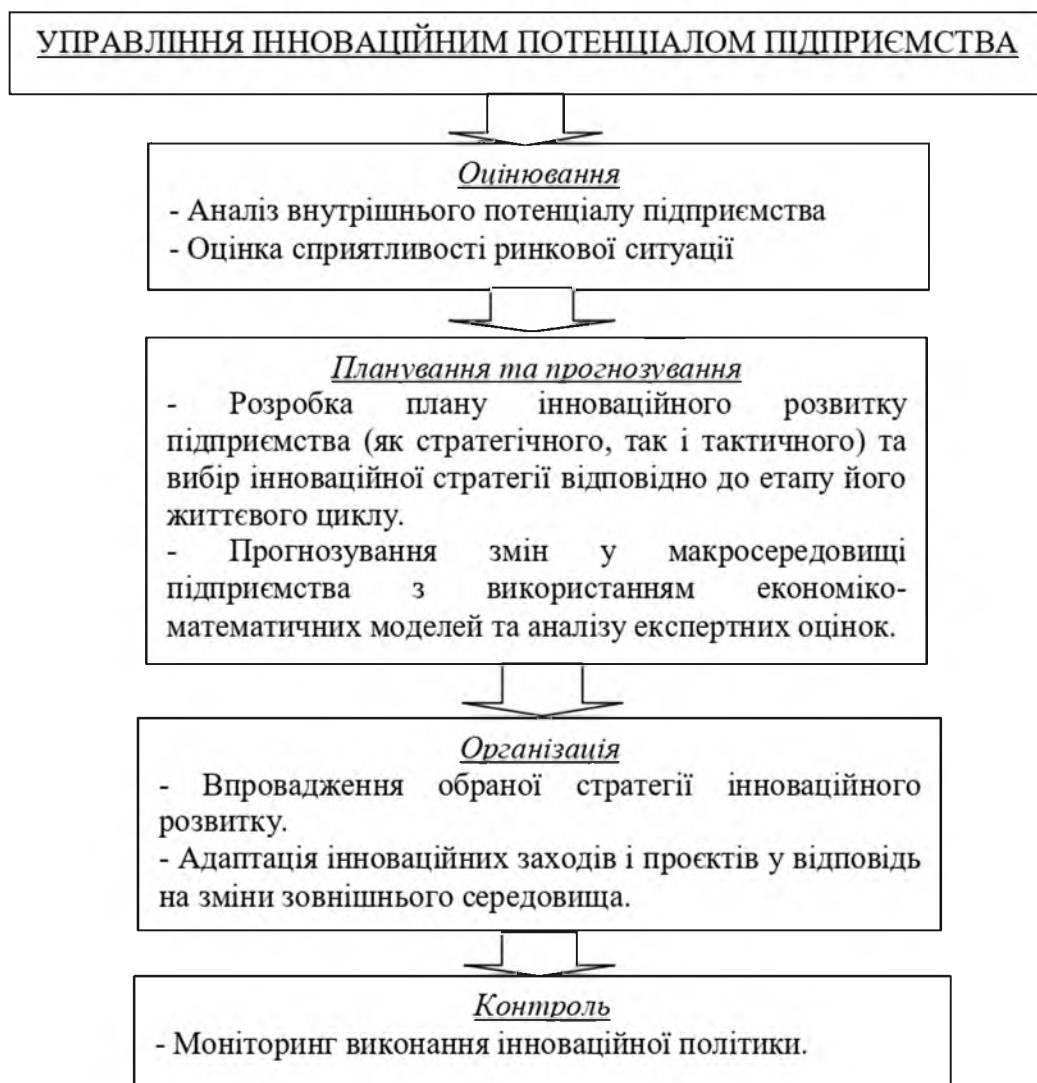

Рис. 1.1. Комплекс заходів управління інноваційним потенціалом підприємства з урахуванням циклічних факторів[47, с. 167].

Першим етапом управління є аналіз потенціалу підприємства, який зформований в середині підприємства, та включає аналіз рівня його

інноваційних ресурсів і можливостей, а також можливість ефективно та оперативно їх реалізовувати. Одночасно проводиться оцінка ринкової кон'юнктури, оскільки під час розробки загальної стратегії підприємства та вибору інноваційної політики важливо враховувати як загрози, так і можливості зовнішнього середовища.

На основі результатів цієї оцінки визначається етап життєвого циклу підприємства, що є ключовим проміжним етапом управління. Це дозволяє обрати подальший напрям інноваційного розвитку, орієнтуючись на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів.

Другий етап — планування та прогнозування — включає визначення довгострокових і короткострокових цілей інноваційного розвитку, а також розробку відповідної інноваційної політики, з урахуванням стадії життєвого циклу підприємства. При розробці таких планів слід враховувати можливі зміни в макросередовищі, застосовуючи сучасні економіко-математичні та статистичні методи для створення точних прогнозів.

Третій етап організації управління полягає у впровадженні заходів для досягнення цілей обраної інноваційної політики. Водночас необхідно постійно коригувати інноваційні процеси відповідно до змін у зовнішньому середовищі, що вимагає безперервного моніторингу ринкових умов.

Завершальним етапом управління інноваційним потенціалом є постійний контроль за реалізацією інноваційної політики та заходів, спрямованих на досягнення поставлених довгострокових і короткострокових цілей.

Так Бухонова С.М. та Дорошенко Ю.О. [6, с. 10] виокремлюють такі ключові завдання інноваційного менеджменту:

- планування інноваційної діяльності підприємства;
- визначення місії організації з акцентом на інновації;
- встановлення стратегічних напрямів інноваційної діяльності та формування цілей для кожного з них;

- вибір найбільш відповідної стратегії інноваційного розвитку для кожного напрямку;
- організація процесів інноваційної діяльності;
- стимулювання учасників інноваційної діяльності;
- регулярна оцінка результатів інноваційної діяльності.

Маркіна І. А. відзначає, що у сучасному конкурентному середовищі лише небагато компаній зосереджуються на управлінні своїм інноваційним потенціалом. У контексті переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку та зростання попиту на інновації цей аспект стає вирішальним для підприємств, які мають на меті випередити своїх конкурентів.

По-перше, ефективне управління інноваційним потенціалом дозволяє перетворити сильні сторони компанії на реальні конкурентні переваги. По-друге, спрямування бізнесу на інноваційний розвиток саме по собі стає визначальним фактором успіху в конкурентній боротьбі [48, с. 175-181].

У процесі вдосконалення системи управління підприємством необхідно зосередитися на ключових проблемах, пов'язаних з плануванням, реалізацією планів та контролем. Особливо важливо зменшити жорсткість та шаблонність під час планування діяльності підприємства, що дозволить планам краще відповідати сучасним умовам і реаліям.

Концепція управління інноваційним потенціалом повинна включати як заплановані, так і незаплановані зміни, які можуть бути контрольованими чи неконтрольованими, в стратегічних напрямках, виробничих процесах, структурі та корпоративній культурі підприємства. Вона стосується організаційних, кадрових та інформаційних аспектів функціонування. Основна ідея такого управління полягає в тому, що підприємство повинно постійно відстежувати економічні, технологічні, політико-правові та соціокультурні зміни у зовнішньому середовищі та відповідно коригувати власні програми розвитку [12, с. 65].

Висновки до розділу 1

1. Інновація - це багатогранний процес розробки, впровадження та використання нових рішень, що сприяють підвищенню ефективності підприємств і відповідають певним потребам. Більшість інновацій реалізуються підприємствами для вирішення виробничих і комерційних завдань, що є ключовим фактором їх стабільного розвитку, економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності. Інновації орієнтовані на ринок і спрямовані на задоволення конкретних потреб споживачів.

2. Інноваційний потенціал зазвичай визначають як сукупність усіх матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються для здійснення інноваційної діяльності. Він охоплює ресурси, здатні забезпечити підприємству конкурентні переваги за рахунок інновацій, а саме:

- матеріальні ресурси (матеріально-технічна база);
- технічну базу та оборотні активи;
- фінансові ресурси;
- кадровий потенціал;
- інформаційні;
- організаційні ресурси.

3. Інноваційний розвиток підприємства слід розуміти як процес цілеспрямованих і закономірних змін у його діяльності, який визначається наявним інноваційним потенціалом. Джерелом такого розвитку є інновації, що відкривають нові якісні можливості для функціонування підприємства на ринку через здатність знаходити нові рішення, генерувати ідеї та впроваджувати винаходи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження є приватне підприємство, яке утворене в результаті реорганізації шляхом перетворення сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю та розміщене в Полтавському районі. Підприємство виступає правонаступником усього майна, майнових та немайнових прав і обов'язків успадкованих в ТОВ. Статут підприємства був затверджений Установчими зборами згідно з протоколом № 1 від 25 травня 2013 року.

Діяльність підприємства направлена на:

- забезпечення необхідних умов для проведення навчально-технологічної та виробничої практики студентів і слухачів, а також ведення сільськогосподарського виробництва з урахуванням науково-технічних досягнень;
- виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції;
- надання послуг учасникам товариства та іншим особам у сфері сільського господарства, а також здійснення інших пов'язаних з ним видів діяльності;
- здійснення будь-якої діяльності, що не суперечить чинному законодавству України.

Досліджуване підприємство має право на:

- придбання сільськогосподарської сировини для її переробки на власних переробних пунктах і виробничих цехах з подальшою реалізацією; – виробництво та реалізацію хлібопекарської продукції;

- проведення капітального будівництва виробничих, житлових та дачних приміщень, їх ремонт за замовленням фізичних і юридичних осіб; виробництво будівельних матеріалів, таких як цегла, шлакоблоки, покрівельні матеріали та конструкції, виготовлення столярних виробів і меблів, ремонт та реставрація меблів на замовлення населення;
- ремонт та технічне обслуговування транспортних засобів і сільськогосподарської техніки;
- реалізацію продукції, що не належить до сільськогосподарського виробництва;
- організацію та експлуатацію сховищ і складів;
- надання санітарно-гігієнічних, оздоровчих, комунальних і побутових послуг працівникам підприємства та населенню;
- здійснення перевезення вантажів власним транспортом;
- участь в інших видах підприємницької діяльності, які дозволені законодавством України.

Для підтримання стабільного фінансового стану підприємства його фінансова діяльність повинна бути зосереджена на забезпеченні регулярного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотриманні платіжної та кредитної дисципліни, а також на досягненні оптимального балансу між власними та позиковими коштами.

Основними ресурсами, що використовуються для виробництва на цьому аграрному підприємстві, є земельні ділянки. Вони є основними складовими як матеріального, так і інтелектуального виробництва. І, отже, належить приділяти особливу увагу обґрунтуванню та впровадженню техніко-економічних заходів, спрямованих на максимально ефективне використання цих ресурсів, як показано у табл. 2.1.

Проаналізувавши показники землекористування в аграрному підприємстві слід зауважити про те, що площа сільськогосподарських угідь складає 4151,8 га, у 2023 р., що характеризує зменшення на 397,3 га, або 8,7% ніж у 2019 р., коли вона становила 4549,0 га.

Таблиця 2.1

**Динаміка складу та структури сільськогосподарських угідь
аграрного підприємства, 2019-2023 рр.**

Показники	Роки					2023 р. у % до 2019 р
	2019	2020	2021	2022	2023	
Всього с.-г. угідь, га	4549,0	4556,0	4544,0	4151,7	4151,7	91,3
з них: ріллі, га	4354,0	4360,0	4349,0	3956,1	3913,6	89,9
сіножаті й пасовища, га	195,0	196,0	195,0	195,6	238,1	122,1

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Щодо показників площі ріллі, то у 2023 р. вона складає 3913,6 га, порівняно з 4354,0 га у 2019 р. (10,1 %), що говорить про незначне зменшення цієї категорії земель. В підприємстві з розвитком тваринницької галузі існує потреба в площах та сіножаттях, які становить 238,1 га у 2023 р., що є більшим на 22,1 % в порівнянні з 2019 р.

Використання трудових ресурсів в аграрному підприємстві є важливим чинником, що безпосередньо впливає на ефективність виробництва та досягнення високих показників продуктивності. Від правильного підбору, організації та використання робочої сили залежить не лише рентабельність підприємства, а й його особливність виживати в умовах змін зовнішнього середовища (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка показників ефективності використання трудових ресурсів
досліджуваного підприємства, 2019-2023 рр.**

Показники	Роки					Відхилення 2023 р., до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+, -	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Середньооблікова чисельність працівників – всього, осіб	234	241	151	244	246	12	105,1
Відпрацьовано за рік, тис. люд.-год.	484,2	499,1	528,8	505,9	496,4	12,2	102,5
у т. ч.: в рослинництві	120,5	106,5	90,6	90,64	94,2	-26,3	78,2
в тваринництві	363,6	392,6	438,2	415,2	402,2	38,6	110,6

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Виробництво валової продукції у діючих цінах на 1 працівника – всього, тис. грн	419,9	687,5	628,1	710,3	1006,7	586,8	239,7
Одержано прибутку на 1 працівника, тис. грн	36,4	571,6	-78,2	124,2	250,4	214,0	в 6 разів
Витрати на оплату праці, тис. грн	22709,0	34287,0	18404,0	44841,0	45205,0	22496,0	166,8
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн	9704,0	1185,6	12188,5	15310,7	15800,3	6096,0	162,8
Припадає на 1 працюючого у с.-г.:	-	-	-	-	-	-	-
с.-г. угідь, га	19,4	18,9	30,1	17,1	18,5	-0,9	95,4
ріллі, га	18,6	18,1	28,8	16,2	15,9	-2,7	85,4

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Аналіз показників в табл. 2.2, свідчить, що середньорічна кількість працівників в 2023 р. складала 246 осіб, у порівнянні з 234 особами в 2019 р., що говорить про зростання досліджуваного показника на 12 осіб або 5,1 %.

У розрахунку на одного працівника обсяг валової продукції в діючих цінах зріс удвічі, а прибуток на одного працівника збільшився майже вшестеро. В підприємстві зростають витрати на оплату праці також зросли, так у 2019 р. вони становили 22709,0 тис. грн, а в 2023 р. 45205,0 тис. Грн, зростання відбулося на 66,8 %. Щодо показників самої заробітної плати, то вона зростає також на 62,8 %. Показники навантаження на 1 працівника в розрахунку на площу с.-г. угідь та площу ріллі зменшуються на 4,6 %, та 14,6 % відповідно.

Щодо навантаження одного працівника на площу сільськогосподарських угідь та ріллі, також зафіксовано збільшення.

Застосування основних та оборотних засобів на підприємстві відіграє важливу роль у формуванні його ресурсного потенціалу, який впливає на ефективність і продуктивність господарської діяльності. Синергія між цими двома типами засобів є вирішальним чинником для досягнення ефективності та прибутковості. Їхнє взаємодоповнення підвищує виробничі можливості, покращує якість продукції та забезпечує стабільність підприємства на ринку сільськогосподарських товарів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Динаміка складу та використання основних та оборотних засобів
досліджуваного підприємства, 2019-2023 рр.**

Показники	Роки					Відхилення 2023 до 2019 рр	
	2019	2020	2021	2022	2023	+,-	%
Наявність основних фондів на кінець року – всього, тис. абл.	44690,0	48449,0	12554,0	52954,0	55224,0	10534,0	123,6
у т. ч.: будинки, споруди та передавальні пристрої	24264,0	29317,0	4299,0	32619,0	34269,0	10005,0	141,2
машини та обладнання	16362,0	15330,0	6415,0	15812,0	16531,0	169,0	102,6
транспортні засоби	3502,0	3090,0	1229,0	3721,0	3695,0	193,0	105,5
інструменти, прилади, інвентар	545,0	695,0	594,0	785,0	712,0	167,0	130,6
інші основні засоби	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	0,0	100,0
Вартість оборотних фондів на кінець року – всього, тис. абл.	77018,0	82476,0	74676,0	119149,0	113452,0	36434,0	161,6
у т. ч.: виробничі запаси	1300,0	10708,0	18532,0	10579,0	18268,0	16968,0	141,5
тварини на вирощуванні та відгодівлі	6218,0	6134,0	6617,0	4067,0	5416,0	-802	87,1
незавершене виробництво	6711,0	11603,0	10096,0	12375,0	9188,0	2477,0	136,9
готова продукція	25696,0	26243,0	19693,0	61398,0	47577,0	21881,0	у 8 разів
дебіторська заборгованість	13476,0	11569,0	8441,0	8998,0	10508,0	-2968,0	в 3 рази
інші оборотні активи	249,0	45,0	676,0	638,0	983,0	734,0	в 3 рази

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Аналіз показників табл. 2.3, показує, що вартість як основних, так і оборотних засобів демонструвала стійку тенденцію до зростання протягом аналітичного періоду. Це стосується всіх показників.

Щодо оборотних засобів, загальна вартість збільшилася на 36434,0 тис. грн, хоча в 2023 році відзначено зниження вартості тварин на вирощуванні та відгодівлі на 12,9%. Водночас, інші складові оборотних засобів суттєво зросли: незавершене виробництво збільшилося на 36,9%, дебіторська заборгованість зросла втричі, як і інші оборотні активи.

Спеціалізація аграрного підприємства визначає його основну діяльність та спрямованість на вирощування певних видів сільськогосподарських культур або тваринництва.

Виробничий напрямок підприємства тісно пов'язаний зі спеціалізацією і охоплює конкретні види діяльності, такі як рослинництво, тваринництво або комбіновані моделі виробництва. Виробничий напрямок визначає структуру ресурсів, технологічні процеси та організацію праці. Ефективність спеціалізації та вибір виробничого напрямку значною мірою впливають на конкурентоспроможність аграрного підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка структури грошових надходжень від реалізації продукції досліджуваного підприємства, 2019-2023 рр.

Галузі і види продукції	Обсяг реалізації продукції, в сер. За 2019-2023 рр., ц	Вартість товарної продукції в постійних цінах 2021 р., тис. грн	Структура товарної продукції, %	№ п/п за питомою вагою
Рослинництво – всього	x	11842,0	x	x
в т.ч. зернові та зернобобові	55480,40	5856,8	49,4	4
з них: пшениця озима	22545,80	4316,6	36,4	5
гречка	332,80	319,0	2,6	8
кукурудза на зерно	24070,80	7582,1	64,1	3
ячмінь ярий	6196,00	591,1	4,9	7
горох	2335,00	248,0	2,1	9
соняшник	17314,00	9920,8	83,7	1
соя	57,40	13,6	0,2	
Тваринництво – всього	x	11374,4	x	x
в т.ч.: приріст великої рогатої худоби	1556,60	1812,1	15,9	5
приріст свиней	557,00	709,3	6,2	6
приріст птиці	58,00	51,6	0,5	11
молоко	33457,80	8319,6	73,1	2
яйця курячі, тис. штук	316,80	147,4	1,3	10
Всього по підприємству	x	23216,4	x	x

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

З аналізу показників табл. 2.4 витікає, що найбільший обсяг товарної продукції досліджуваного підприємства створюється в галузі виробництва

соняшнику (83,7%), тоді як на другому місці в виробництво молока (73,1%), та на третьому місці виробництво кукурудзи на зерно (64,1%). Таким чином, виробничий напрямок досліджуваного підприємства можна характеризувати як зерно-молочний.

Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції є ключовим показником результативності аграрного підприємства, що відображає, наскільки раціонально використовуються ресурси для отримання максимального обсягу продукції. Висока ефективність означає здатність підприємства мінімізувати витрати при збереженні або підвищенні обсягів виробництва та якості продукції.

На ефективність сільськогосподарського виробництва впливають кілька основних факторів:

- Технологічний рівень. Використання сучасних агротехнічних методів, автоматизація процесів та інноваційні технології підвищують продуктивність і знижують витрати на виробництво. Сучасні системи зрошення, генетично поліпшені сорти рослин і породи тварин, а також новітні добрива й засоби захисту рослин допомагають підприємствам досягати вищих показників ефективності.

- Організація праці. Раціональна організація виробничих процесів, кваліфікація працівників та правильне планування робочого часу значно підвищують продуктивність праці. Оптимальне використання людських ресурсів є важливим чинником у зниженні витрат та підвищенні виробничих показників.

- Рівень механізації. Чим більше підприємство витрачає на модернізацію техніки та механізмів, тим вищими є шанси на підвищення ефективності виробництва. Автоматизовані системи управління фермами, сучасні трактори, комбайни та інша техніка сприяють зменшенню затрат часу і ресурсів.

- Природно-кліматичні умови. Регіональні особливості клімату, родючість ґрунтів та природні ресурси також впливають на рівень

ефективності. Підприємства, що діють у сприятливих кліматичних умовах, мають більші шанси на підвищення врожайності та якості продукції.

– Фінансові ресурси. Доступ до капіталу для інвестування в нові технології, модернізацію обладнання та розвиток інфраструктури також визначає ефективність підприємства. Фінансова стабільність дозволяє агропідприємствам реалізовувати стратегічні проекти, що сприяють підвищенню продуктивності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р. +,-
	2019	2020	2021	2022	2023	
Вартість валової продукції у фактичних цінах – всього, тис. грн	174624,0	257416,0	245895,0	281143,0	267269,0	92645,0
у т. ч.: рослинництва	142358,0	213186,0	214055,0	221705,0	263944,0	121586,0
тваринництва	32266,0	44230,0	31840,0	59438,0	3325,0	-28941,0
Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн	37811,0	42708,0	52650,0	56929,0	58766,0	20955,0
у т. ч.: рослинництва	20030,0	22141,0	29827,0	27554,0	24935,0	4905,0
тваринництва	17781,0	21567,0	22823,0	29375,0	33831,0	16050,0
Виручка від реалізації – всього, тис. грн	54101,0	56216,0	57761,0	49294,0	76519,0	22418,0
у т. ч.: рослинництва	31811,0	32745,0	33868,0	25158,0	39848,0	8037,0
тваринництва	22290,0	23462,0	23893,0	24136,0	36671,0	14381,0
Прибуток (збиток) від реалізації – всього, тис. грн	16290,0	13508,0	5066,0	-7635,0	17753,0	1463,0
у т. ч.: рослинництва	11851,0	10604,0	4041,0	-2396,0	14913,0	3062,0
тваринництва	4509,0	1895,0	1070,0	-5239,0	2840,0	-1669,0
Рівень рентабельності (збитковості),%	43,1	31,6	9,6	-13,4	30,2	-12,9
у т. ч.: рослинництва	59,2	47,8	13,6	-8,6	59,8	0,6
тваринництва	25,3	8,7	4,6	-17,8	8,4	-16,9

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Показники табл. 2.5 свідчать, що за період 2019-2023 рр. вартість валової продукції у фактичних цінах зросла на 92645,0 тис. грн. Поряд з цим, повна собівартість також збільшується майже в 1,5 раза, що негативно впливає на показники ефективності підприємства, особливо у двох ключових галузях, де також спостерігається значне зростання витрат. Виручка від реалізації продукції, загальний прибуток та прибуток у рослинництві за досліджуваний період зросли, водночас прибуток у тваринництві знизився на 1669,0 тис. грн. Рівень рентабельності демонструє нестабільну динаміку. Як висновок, слід відмітити, що підприємство має можливість розвивати свій інноваційний потенціал, не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні в умовах війни.

2.2. Аналіз системи управління інноваційним потенціалом підприємства

Впровадження інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві є ключовим фактором для забезпечення його стійкого розвитку та конкурентоспроможності на ринку. Інновації дозволяють підвищити ефективність виробничих процесів, зменшити витрати, оптимізувати використання ресурсів та покращити якість продукції. Особливо важливо впроваджувати сучасні технології в умовах швидких змін клімату та ринкових тенденцій.

Для успішного впровадження інноваційного потенціалу аграрне підприємство повинно здійснити такі кроки:

– Аналіз інноваційних можливостей. Проведення досліджень для визначення актуальних технологій, які можуть бути впроваджені в конкретних виробничих умовах підприємства. Це може включати цифрові технології, автоматизацію, біотехнології та системи точного землеробства.

– Розробка стратегії інноваційного розвитку. Підприємству необхідно визначити, які саме інновації будуть впроваджуватись, які ресурси для цього потрібні, а також окреслити очікувані результати. Стратегія повинна враховувати потреби ринку, зміну кліматичних умов та регуляторні вимоги.

– Інвестиції у наукові дослідження та розробки. Створення або участь у дослідницьких проєктах, які сприятимуть розвитку нових рішень у сільському господарстві. Це можуть бути як власні дослідження, так і партнерства з науково-дослідними установами.

– Освіта та підвищення кваліфікації персоналу. Важливим є навчання працівників сучасним методам роботи та управління технологічними процесами. Інноваційні рішення вимагають високої кваліфікації та підготовки кадрів, здатних працювати з новими технологіями.

– Використання фінансових інструментів для підтримки інновацій. Підприємствам варто розглянути можливості державних грантів, пільгових кредитів та міжнародних інвестицій для фінансування інноваційних проєктів.

– Моніторинг та оцінка впровадження інновацій. Регулярний аналіз результатів впроваджених інновацій дозволяє вчасно коригувати стратегію та вдосконалювати технологічні процеси.

Таким чином, впровадження інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві сприятиме підвищенню його продуктивності, зниженню екологічного навантаження та покращенню економічних показників. Це стає основою для розвитку підприємства у довгостроковій перспективі та підвищує його стійкість до викликів зовнішнього середовища.

Визначення сильних і слабких сторін використання інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві дозволяє зрозуміти, які можливості можуть бути реалізовані, а які ризики потребують уваги (табл. 2.6).

Аналіз табл. 2.6 показує, що досліджуване аграрне підприємство, використовуючи свої сильні сторони, може спрямувати наявні фінансові ресурси на підвищення реалізації інноваційного потенціалу для створення

нової продукції. До того ж, накопичений досвід у розробці нових продуктів відкриває можливості для розширення асортименту.

Таблиця 2.6

Аналіз сильних та слабких сторін аграрного підприємства 2023 р.

Сильні сторони підприємства	Слабкі сторони підприємства
Фірмова назва та репутація підприємства	Відсутність чіткого напрямку та стратегії розвитку
Переваги над конкурентами за обсягами інтелектуального капіталу	Застарілі виробничі потужності
Ефективна маркетингова політика	Недосконалість фінансового стану, великий обсяг кредитної заборгованості
Якісне обслуговування замовників	Недостача персоналу та низький його рівень навичок та компетенцій
Партнерські відносини з іншими підприємствами	Низький рівень прибутковості
Професійне управління збутом продукції	Недосконалість виробничого процесу
Досвід у вдосконаленні технологічних процесів	Нестача коштів для здійснення важливих управлінських та виробничих процесів
Контроль споживання ресурсів	Відсутність чіткого екологічного плану

Джерело: розраховано автором

Одночасно, завдяки своїм сильним сторонам, аграрне підприємство необхідно протидіяти велику увагу загрозам зовнішнього середовища. Використовуючи наявний досвід для створення нової продукції і розширення асортименту, що надасть можливість знизити ризик посилення конкурентних позицій. Так досліджуване підприємство має можливість перетворити свої слабкі сторони на сильні, використовуючи наявні інноваційні можливості.

Наприклад, розширення асортименту продукції сприятиме повному завантаженню виробничих потужностей (що зпричинить потребу в новій техніці та обладнанні), а впровадження нової маркетингової стратегії, що дозволить збільшити попит на продукцію.

Оцінюючи економічні показники діяльності підприємства, можна відзначити, що рослинництво демонструє значно кращі результати порівняно з тваринництвом. Щодо інновацій у рослинництві, основну увагу варто зосередити на сортах і гібридах сільськогосподарських культур, які використовуються в цій галузі.

Таблиця 2.7

**Сорти та гібриди, що використовуються в агрному підприємстві
2019 - 2023 рр.**

Роки	
2019 р.	2023 р.
Озима пшениця	
Коломак 5, Українка полтавська	Харківська 105, Красуня одеська
Ярий ячмінь	
Палідум-107	Палідум-102
Кукурудза	
Кард 267, Любава 279 МВ	Солонянський 298 СВ, Одеський 385 МВ
Горох	
Баритон, Георг	Беркут, Девіз
Ріпак	
Бучацький, Атлант	Блекстоун
Соняшник	
Харківський, Кий	ЕС Белла, Санрок

Джерело: розроблено автором

Як висновок з представленої матеріалу у табл. 2.7 слід відмітити, що в підприємстві застосування нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур є однією з ключових стратегій для підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу (табл. 2.8).

Галузь тваринництва в підприємстві в плані економічного розвитку знаходиться на другому місці. Аналіз динаміки показників виробництва продукції скотарства аграрного підприємства за 2019-2023 рр. показує такі основні тенденції, так поголів'я великої рогатої худоби зростає з 577 голів у 2019 р. до 630 голів у 2023 р., що становить зростання на 53 голови, або на 9,2%. Це позитивний показник, який може свідчити про покращення умов для розведення ВРХ на підприємстві.

Щодо кількості свиней, то тут відбулося зниження поголів'я з 1338,4 до 1150 голів, а це, на 188,4 голови менше, (14,1%). Зниження може бути пов'язане з різними факторами, такими як зростання собівартості вирощування, зміни у попиті на продукцію свинарства, або проблеми зі здоров'ям свиней.

Таблиця 2.8

**Динаміка показників виробництва продукції скотарства
аграрного підприємства 2019-2023 рр.**

Показники	Роки					відхилення 2023 до 2019 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+,-	%
Поголів`я худоби, гол.:							
великої рогатої худоби	577,0	497,0	170,0	520,0	630,0	+53,0	109,2
свині	1338,4	1384,0	1460,0	1356,0	1150,0	-188,4	85,9
бджолосім`ї	100	120	120	120	120	0,0	100,0
Валове виробництво, ц:							
приросту великої рогатої худоби	1870,5	1861,6	1367,1	1953,6	2018,4	+147,9	107,9
молоко	18365,4	17501,0	14981,0	19235,4	20992,0	+2626,6	114,3
приріст свиней	2175,2	2358,7	1181,9	1729,5	1889,1	-286,1	86,8
мед	1456,5	1645,0	1420,1	1300,0	1245,0	-211,5	85,5

Джерело: розроблено автором

Бджільництво в підприємстві залишається стабільним, на рівні 120 одиниць з 2020 р., без змін.

Щодо показників валового виробництва продукції, то по приросту великої рогатої худоби спостерігається зростання виробництва з 1870,5 ц у 2019 р. до 2018,4 ц у 2023 р., а це зростання на 147,9 ц або 7,9%. Виробництво молока суттєво зростає з 18365,4 ц до 20992 ц, що становить приріст на 2626,6 ц або на 14,3%. Це може бути результатом інвестицій у поліпшення умов утримання або раціону худоби. Приріст свиней знижується з 2175,2 ц до 1889,1 ц, що становить зменшення на 286,1 ц або на 13,2%.

В підприємстві спостерігається зниження виробництва меду на 211,5 ц, або на 14,5%, з 1456,5 ц у 2019 р. до 1245 ц у 2023 р. Це може бути наслідком зміни кліматичних умов або інших зовнішніх факторів, що впливають на продуктивність бджолосімей.

Підприємство демонструє позитивну динаміку у виробництві продукції тваринництва, зокрема молока, що вказує на підвищення ефективності у цьому напрямі. Однак зафіксоване падіння в галузі свинарства та

бджільництві, вимагає подальшого аналізу для виявлення причин і розробки відповідних стратегій для їх вирішення.

Інноваційний потенціал та розвиток технічного забезпечення аграрного підприємства є ключовими факторами підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності в сучасних умовах. Інновації в аграрному секторі спрямовані на впровадження новітніх технологій, автоматизацію та оптимізацію виробничих процесів, що дозволяє зменшити виробничі витрати, підвищити якість продукції та стійкість підприємства до зовнішніх викликів.

Інвестиції в технічне переоснащення та розвиток інноваційного потенціалу дозволяють аграрним підприємствам швидко адаптуватися до змін ринку та ефективно реагувати на коливання в умовах природних ризиків. Завдяки впровадженню інноваційних рішень, підприємства здатні не тільки підвищувати рентабельність, але й забезпечувати стабільне виробництво високоякісної продукції, що відповідає міжнародним стандартам.

Таблиця 2.9

**Динаміка оновлення технічної бази аграрного підприємства
2019-2023 рр.**

Роки	Кількість	Назва технічного засобу	Вартість тис. грн
2019	-	-	-
2020	1	трактор	22901,09
	1	комбайн	24909,09
	3	плуги	10976,71
	1	культиватор	771163,0
	1	борона	31833,3
	1	сівалка	34023,91
	1	двигун до вантажного автомобіля	14832,9
	1	двигун до трактора	80000
2021	1	борона	13514,93
	30	шини для вантажних автомобілів	372,188
2022	1	сівалка	2370,0
	1	сінокосарка	42,1
2023	1	культиватор	1315,4
	2	міні трактори	2154,5

Джерело: розроблено автором

З проведеного дослідження по оновленню технічного оснащення ми можемо засвідчити, що підприємство веде активну діяльність, а саме з 2020 р. за цей період підприємство придбало 8 найменувань техніки, на суму 990640,01 тис. грн (використовувалися кошти, як власні так і лізингові). У 2021 р. підприємство придбало лише 1 борону та 30 шин, які були використання для вантажних автомобілів.

У 2022 р. підприємством було придбано по одній сівалці та сінокосарці, та в 2023 р. 1 культиватор та 2 мінітрактори. Як висновок слід відмітити, що в підприємстві ведеться робота щодо введення інноваційного потенціалу в експлуатацію, що дозволяє йому підвищувати економічну ефективність діяльності.

В подальшому, для активного та ефективного використовувався інноваційного потенціалу, нами були виділені основні недоліки управління ним (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Недоліки в управлінні інноваційним потенціалом в аграрному підприємстві 2023 р.

Управлінська функція	Недоліки управління
Планування	Відсутність планування розвитку інноваційного потенціалу. Нестача внутрішніх ресурсів для підтримки та реалізації інноваційного потенціалу. Реалізація інноваційного потенціалу не враховує зміни ринкових умов.
Організація	Нестача кваліфікованих фахівців для реалізації кадрових і маркетингових аспектів інноваційного потенціалу. Відсутність систематичного контролю за інноваційною діяльністю підприємства
Контроль	Бракує системного об'єктивного контролю, який включає оцінювання інноваційного потенціалу, планування розвитку інновацій, аналіз ефективності інноваційної діяльності та її вплив на фінансово-економічні показники. Також відсутній суб'єктивний контроль, що охоплює моніторинг діяльності конкурентів, оцінку можливостей партнерства з ними та інноваційного співробітництва

Джерело: розроблено автором

Визначивши основні фактори, що сприяють зниженню активності інноваційного потенціалу досліджуваного підприємства, які базуються на функціях управління (табл. 2.10), ми бачимо, що в управлінні інноваційним

потенціалом досліджуваного підприємства існує безліч недоліків. Втім, ці недоліки можна усунути, зосередивши увагу на розвитку інноваційної діяльності. Дослідження показало, що проблеми з інноваційністю виникають не лише у виробничо-технологічному процесі, а й у кадровій, маркетинговій та організаційній політиці.

Висновки д розділу 2

1. Об'єктом дослідження є приватне підприємство, яке утворене в результаті реорганізації шляхом перетворення сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю та розміщене Полтавському районі. Підприємство виступає правонаступником усього майна, майнових та немайнових прав і обов'язків успадкованих в ТОВ. Статут підприємства був затверджений Установчими зборами згідно з протоколом № 1 від 25 травня 2013 року.

Підприємство здійснює свою діяльність на основі Конституції України, Цивільного та Господарського кодексів України, а також інших законодавчих і нормативних актів.

2. Аналіз динаміки показників ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства дозволяє зробити такі висновки. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції у фактичних цінах зросла на 92645,0 тис. грн. Разом з тим, повна собівартість також збільшується майже в 1,5 рази, що негативно впливає на показники ефективності підприємства, особливо у двох ключових галузях, де також спостерігається значне зростання витрат. Виручка від реалізації продукції зросла з 54101,0 тис. грн у 2019 році до 76519,0 тис. грн у 2023 році, тобто на 22418,0 тис. грн. Загальний прибуток та прибуток у рослинництві за досліджуваний період зросли, водночас прибуток у тваринництві знизився на 1669,0 тис. грн. Рівень рентабельності демонструє нестабільну динаміку. Як висновок, слід відмітити, що підприємство має можливість розвивати свій інноваційний

потенціал, не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні в умовах війни.

3. З аналізу сильних та слабких сторін видно, що досліджуване аграрне підприємство використовуючи свої сильні сторони, може спрямувати наявні фінансові ресурси на підвищення реалізації інноваційного потенціалу для виробництва нової продукції. Крім того, досвід у розробці виробництва нової продукції дає можливість розширити асортимент продукції.

Одночасно, завдяки своїм сильним сторонам, аграрне підприємство необхідно протидіяти велику увагу загрозам зовнішнього середовища. Використовуючи наявний досвід для створення нової продукції і розширення асортименту, що надасть можливість знизити ризик посилення конкурентних позицій. Так досліджуване підприємство має можливість перетворити свої слабкі сторони на сильні, використовуючи наявні інноваційні можливості.

4. Оцінюючи економічні показники діяльності підприємства, можна відзначити, що рослинництво демонструє значно кращі результати порівняно з тваринництвом. Щодо інновацій у рослинництві, основну увагу варто зосередити на сортах і гібридах сільськогосподарських культур, які використовуються в цій галузі. Як висновок слід відмітити, що застосування нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур є однією з ключових стратегій для підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу.

5. З проведеного дослідження по оновленню технічного оснащення ми можемо засвідчити, що підприємство веде активну діяльність, а саме з 2020 р. за цей період підприємство придбало 8 найменувань техніки, на суму 990640,01 тис. грн (використовувалися кошти, як власні так і лізингові). У 2021 р. підприємство придбало лише 1 борону та 30 шин, які були використання для вантажних автомобілів. У 2022 р. підприємством було придбано по одній сівалці та сінокосарці, та в 2023 р. 1 культиватор та 2 мінітрактори.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні шляхи формування інноваційного потенціалу підприємства

Інноваційний потенціал підприємства є ключовим чинником його конкурентоспроможності в умовах динамічних змін ринку та швидкого технологічного прогресу. Формування та розвиток цього потенціалу вимагає системного підходу, що поєднує стратегічне бачення, ефективне управління ресурсами та активну інноваційну діяльність.

Інноваційна стратегія має стати невід'ємною частиною загальної стратегії розвитку підприємства. Це передбачає:

- Визначення ключових напрямів інноваційної діяльності.
- Аналіз ринку для виявлення нових можливостей.
- Інтеграцію інновацій у всі бізнес-процеси підприємства.

2. Інвестиції в наукові дослідження та розробки (R&D)

Формування інноваційного потенціалу вимагає значних інвестицій у R&D. Це включає:

- Створення або розвиток власних дослідницьких центрів.
- Залучення зовнішніх експертів та партнерів.
- Використання сучасного обладнання та технологій.

3. Розвиток людського капіталу

Інновації неможливі без кваліфікованого персоналу, здатного генерувати нові ідеї та реалізовувати їх. Для цього важливо:

- Організувати навчання і підвищення кваліфікації працівників.
- Створювати умови для креативності та командної роботи.

- Запроваджувати системи мотивації, орієнтовані на інноваційні досягнення.

4. Використання сучасних технологій

Цифровізація бізнес-процесів є важливою складовою розвитку інноваційного потенціалу. Впровадження новітніх технологій дозволяє:

- Оптимізувати виробничі процеси.
- Підвищити ефективність управління.
- Створювати нові продукти та послуги.

5. Розвиток партнерських відносин

Співпраця з іншими підприємствами, науковими установами та інвесторами сприяє обміну знаннями, спільній розробці інновацій та зменшенню ризиків. Партнерство може реалізовуватись у формі:

- Учасі у кластерах та інноваційних екосистемах.
- Створення спільних підприємств.
- Залучення венчурного капіталу.

6. Формування інноваційної культури

Інноваційна культура передбачає заохочення відкритості до нового, толерантності до помилок та готовності до експериментів. Вона включає:

- Створення середовища для обговорення ідей.
- Підтримку внутрішніх ініціатив.
- Постійний моніторинг і оцінку результатів інноваційної діяльності.

Залишається важливим завданням для системи управління підприємством об'єднання різних інтересів і ухвалення раціональних та ефективних рішень у сферах виробничого, маркетингового, фінансового, науково-технічного та, безумовно, стратегічного менеджменту.

Інноваційна стратегія досліджуваного підприємства повинна формуватися залежно від рівня інноваційного розвитку підприємства. У рамках нашого дослідження виділено чотири можливі рівні інноваційного розвитку та запропоновано відповідні стратегії, які визначають напрями подальшого інноваційного прогресу підприємства (рис. 3.1.).

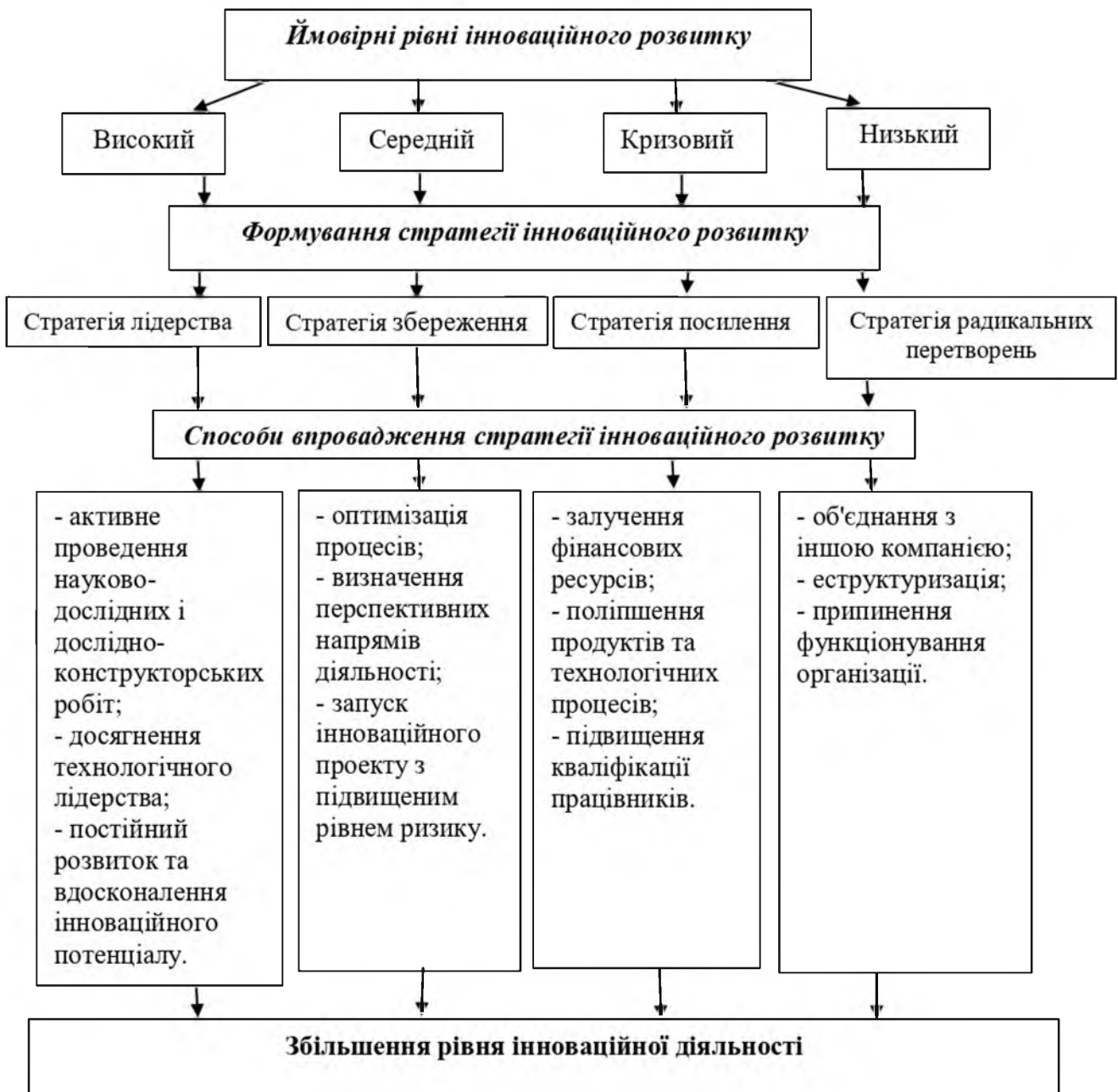

Рис. 3.1. Способи впровадження стратегії інноваційного розвитку

Отже, інноваційна стратегія розвитку підприємства визначає оптимальну послідовність дій для вирішення загальних завдань, таких як вдосконалення ситуації, створення нової системи управління, оновлення виробничих процесів тощо, а також здійснює контроль та коригування виконання запланованих заходів через поточний моніторинг. Інноваційна активність підприємства виступає ключовим показником ефективності реалізації інноваційної стратегії. Водночас, під час її розробки важливо

приділити увагу аналізу порівняльних характеристик інноваційного потенціалу та інноваційного клімату підприємства.

Сучасне сільське господарство стикається з численними викликами, зокрема підвищенням вартості ресурсів, зростанням потреби в ефективності, та необхідністю мінімізації впливу на довкілля. Саме використання дронів для обприскування сільськогосподарських культур є інноваційним підходом, що має значний економічний потенціал. Традиційні методи обприскування часто потребують великих витрат на паливо, технічне обслуговування тракторів або авіатехніки, а також значних витрат на оплату праці.

Дрони, оснащені сучасними системами дозування, дозволяють зменшити витрати за рахунок:

- точності розподілу хімічних засобів, що зменшує їх перевитрату до 30-40%.
- низького рівня споживання енергії, оскільки дрони працюють на електричних акумуляторах.
- скорочення витрат на робочу силу, адже один оператор може керувати кількома дронами одночасно.

Дрони здатні обробляти до 20-30 га за годину, залежно від моделі та умов. Це дозволяє оперативно реагувати на появу шкідників чи захворювань, зменшуючи ризики втрат врожаю. Крім того, їх можна використовувати навіть за складних погодних умов або на важкодоступних ділянках, де традиційна техніка є малоефективною.

Застосування дронів забезпечує точне розпилення хімікатів, зменшуючи вплив на нецільові рослини та ґрунт. Це не лише екологічно вигідно, але й сприяє збереженню родючості ґрунтів, що позитивно впливає на довгострокову економічну стабільність господарства. На відміну від традиційної важкої техніки, дрони не створюють механічного навантаження на ґрунт. Це дозволяє уникнути ущільнення ґрунтів, яке є одним із ключових факторів зниження врожайності. В результаті господарство економить на глибокому розпушуванні або рекультивациі.

Для обчислення економічного обґрунтування впровадження дрона в технологічний процес виробництва сільськогосподарських культур, необхідно провести порівняльний аналіз витрат і вигод від використання дронів у порівнянні з традиційними методами, причому Площа оброблюваних земель: 1 000 га. Кількість обробок за сезон: 3. Далі наведено приклад розрахунків для умовного сільськогосподарського підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика традиційних та іноваційних методів в аграрному підприємстві, на 1га

Показники	Одиниці виміру
Традиційний метод: трактор із обприскувачем: Витрата пального:.	10 л/га за один обробіток
Вартість пального:	57,5 грн/л
Вартість амортизації техніки:	205 грн/га за один обробіток.
Оплата праці оператора:	615 грн/га за один обробіток
Іноваційний дрон для обприскування. Енерговитрати	20,5 грн/га за один обробіток
Вартість амортизації:	125 грн/га за один обробіток.
Оплата праці оператора:	410/га за один обробіток

З розрахованих показників використання традиційних та іноваційних методів в аграрному підприємстві, на 1 га, спостерігаємо, що за впровадження дронів для оприскування сільськогосподарських культур підприємство отримує економію в ресурсах, що є позитивним для досліджуваного підприємства.

Доречно представити розрахункові данні для впровадження даного проекту, на 1000 га, та зробити наступні висновки:

Розрахунок для великої площі (1000 га)

Традиційний метод:

Витрати: $1\,395 \times 1\,000 = 1\,395\,000$ грн

Іноваційний метод:

Витрати: $555,5 \times 1\,000 = 555\,500$ грн

Економія: $1\,395\,000 - 555\,500 = 839\,500$ грн

Використання дронів для обприскування сільськогосподарських культур, дозволяє зменшити витрати на обробіток 1 га на 60%, що становить 839,5 грн/га. Для великого аграрного підприємства з площею 1000 га це означає економію в 839500 грн за один обробіток. Крім того, зменшення витрат на паливо та амортизацію сприяє екологічності та стійкості виробництва.

Впровадження інноваційних заходів, а саме використання дронів є значно економічно вигіднішим, ніж традиційний метод (трактор з оприскувачем) особливо для великих площ і в умовах підвищення цін на паливо. Тому впровадження дронів для обприскування сільськогосподарських культур є економічно доцільним завдяки зниженню витрат, підвищенню продуктивності та зменшенню негативного впливу на екосистеми. Дрони дозволяють аграрним підприємствам залишатися конкурентоспроможними на ринку, відповідати сучасним екологічним стандартам та забезпечувати стабільний економічний розвиток.

На сьогоднішній день розвиток інформаційної системи в Україні, зокрема в агропромисловому комплексі, відбувається в умовах, які ускладнюють її ефективне впровадження. Серед основних проблем можна виділити недостатнє фінансування наукових досліджень, обмежений доступ до інформаційних ресурсів, відтік висококваліфікованих фахівців, високий рівень безробіття, бідність та низький рівень життя сільського населення, а також неефективне використання потенціалу аграрної галузі.

Рівень інформатизації підприємств в нашій державі залишається дуже низьким, що здебільшого зумовлено економічним спадом у країні. Саме в таких умовах підприємства не мають можливості здійснювати значні інвестиції в технології, здатні підвищувати ефективність підприємницької діяльності. Хоча у сільському господарстві на сьогодні зустрічаються деякі підприємства, що володіють потенціалом для впровадження передових і вартісних інформаційних систем, здатних забезпечити їм лідерські позиції в галузі.

Сучасні інформаційні системи – є інноваційними, та дають змогу здійснювати аналіз і обробку даних із застосуванням інтелектуальних методів, що дозволяє визначати ключові напрями для ухвалення рішень. Це стає можливим навіть за умов дефіциту або надлишку інформації, в обмежений час або, коли інші, підходи з прийняття рішень є недоступними.

Оскільки зернове виробництво є ключовою сферою діяльності підприємства, доцільно обрати стратегічний напрям розвитку, який сприятиме досягненню високих результатів. Зокрема, важливим кроком є впровадження систем моніторингу на базі GPS-приймачів для контролю транспортних засобів, задіяних у перевезенні зерна. Ефект від впровадження даного заходу можна оцінити з економічної точки зору, як це наведено в таблиці 3.2, що демонструє результати застосування GPS-моніторингу автоперевезень зерна на підприємстві.

Таблиця 3.2

Ефективність впровадження систем GPS-моніторингу транспорту на перевезенні зерна в підприємстві, тис.грн.

Марка автомобіля	Затрати на встановлення систем GPS-моніторингу	Сервісні витрати на утримання систем GPS-моніторингу	Очікувана економія коштів за рахунок впровадження систем GPS-моніторингу	
			мінімальна	максимальна
КамАЗ-5511	10,0	2,4	7,7	19,2
ЗІЛ-ММ3554	25,0	6,0	27,3	68,2
ГАЗ-СА33507	25,0	6,0	16,1	40,2
Всього	60,0	14,4	51,1	127,6

Отже, впровадження системи GPS-моніторингу транспорту на досліджуваному підприємстві є доцільним рішенням, навіть за умови мінімальної прогнозованої щорічної економії в розмірі 51,1 тис. грн. У випадку досягнення максимальної економії, яка складає 127,6 тис. грн, витрати на встановлення та обслуговування системи повністю окупляться вже в перший рік. Запровадження цієї системи сприятиме оптимізації маршрутів і завдань, а також забезпечить ефективне управління транспортними процесами.

3.2. Заходи прогнозування та зростання ефективності формування інноваційного потенціалу підприємства

Для виконання завдань, пов'язаних з аналізом, плануванням і прогнозуванням діяльності підприємства, створюється та застосовується виробнича функція. Виробнича функція являє собою залежність між максимально можливим обсягом продукції та кількістю використаних факторів виробництва за фіксованого рівня технології.

Виробнича функція може застосовуватися як на макроекономічному рівні, відображаючи взаємозв'язок між сукупним обсягом виробництва в грошовому еквіваленті, так і на мікроекономічному рівні.

Виробничі функції поділяються на моделі з одним або кількома змінними факторами виробництва, тобто однофакторні та багатфакторні. Крім того, виробничі регресійні моделі можуть мати як лінійну, так і нелінійну форму. У цьому дослідженні буде проведено статистичний аналіз та прогнозування залежності інтегрального показника

Впливаючим фактором у дослідженні є величина витрат на інноваційний розвиток підприємства, тоді як результативним показником виступає інтегральний показник інноваційного розвитку. Динаміка показників інноваційного потенціалу підприємства, включаючи досліджуваний фактор і результативний показник за останні п'ять років, була представлена в попередньому розділі.

Для моделювання цієї залежності припустимо наявність лінійного зв'язку між досліджуваним фактором і результативним показником, що описується наступною формулою:

$$Y_p = a_1 X + a_0 \quad (3.1)$$

Розрахунок побудовано на використанні електронних таблиць Microsoft Excel, вбудовані функції Microsoft Excel та надбудову Аналіз даних - Регресія (Додаток Б).

У процесі аналізу даних була побудована виробнича регресійна модель, що описує інтегральний показник інноваційного розвитку аграрного підприємства:

$$Y_p = -0,00028X + 0,18$$

Коефіцієнти виробничої регресійної моделі були розраховані за допомогою методу найменших квадратів. Коефіцієнт a_1 відображає зміну значення результативного показника при зміні факторної ознаки на одиницю. Водночас вільний член a_0 не має економічного змісту.

Розрахункове значення критерію Фішера, яке перевищує його табличне значення, підтверджує адекватність регресійної моделі та її придатність для подальшого економічного аналізу і прогнозування. Розрахункове значення критерію Стюдента, яке також перевищує табличне, свідчить про статистичну значущість коефіцієнта кореляції.

Коефіцієнт кореляції виробничої функції становить $r=0,81$, що вказує на сильний прямий зв'язок між фактором – витратами на інноваційний розвиток підприємства – та результативним показником – інтегральним показником інноваційного розвитку аграрного підприємства.

Коефіцієнт еластичності показує, на скільки відсотків зміниться результативний показник при зміні фактора на 1%. У нашому випадку він відображає, як зміниться інтегральний показник інноваційного розвитку аграрного підприємства при зміні витрат на інноваційний розвиток. У межах дослідження значення коефіцієнта еластичності варіюється від 0,70% до 1,89%. Прогнозне значення коефіцієнта становить 1,52%, що означає, що зі збільшенням витрат на інноваційний розвиток на 1% інтегральний показник інноваційного розвитку підприємства зростатиме лише на 1,52%.

Прогнозуючи витрати на інноваційний розвиток у 2025 році на рівні 510,54 тис. грн, середнє значення інтегрального показника інноваційного

розвитку аграрного підприємства становитиме 0,10 в.п. Прогнозне значення результативного показника варіюється в межах від 0,06 в.п. до 0,13 в.п. Важливо зазначити, що зростання витрат на інноваційний розвиток у 2025 році на 95,44 тис. грн (або 22,99%) є обґрунтованим і закономірним. Прогнозування витрат на інноваційний розвиток було здійснене за допомогою вбудованої функції TREND, яка є лінійною і точно відображає динаміку економічних процесів у часі.

Для оптимізації та автоматизації економічних розрахунків і аналізу даних підприємств фахівці можуть використовувати не лише ручні обчислення, а й вбудовані функції Microsoft Excel, а також надбудову «Аналіз даних – Регресія». Засіб «Аналіз даних – Регресія» дає змогу швидко і точно визначити основні параметри лінійної регресії. Порівнюючи результати цих розрахунків, можна зробити висновок, що в умовах економічного середовища підприємства оптимальним є використання саме цих інструментів для вивчення, дослідження та аналізу економічної діяльності і ефективності виробничих процесів (Додаток Б).

Графічне зображення фактичних, теоретичних та прогнозованих значень інтегрального показника інноваційного розвитку за останній досліджуваний період наведено в додатку Б. Для подальшого порівняння прогнозних значень цього показника для аграрного підприємства буде використано електронні таблиці Microsoft Excel, вбудовані статистичні функції TREND та GROWTH, а також математичні функції EXP і LN та динамічний ряд результативного показника за останні п'ять років.

Коротка характеристика:

– Вбудована статистична функція TREND точно відображає динаміку економічних процесів.

– Вбудована статистична функція нелінійного характеру GROWTH надає точну ілюстрацію напрямку економічного розвитку.

– Комбінація математичних функцій EXP і LN з функцією TREND дозволяє порівняти прогнозну лінію з лінією прогнозу, отриманою за допомогою функції GROWTH.

В результаті обчислень різними методами було отримано прогнозне значення інтегрального показника інноваційного розвитку аграрного підприємства, яке також представлено в додатку Б.

Порівняльну характеристику та ранжування за найкращим прогнозним результатом інтегрального показника інноваційного розвитку аграрного підприємства з використанням статистичних функцій було проведено, і визначено, що оптимальним для цього прогнозування є статистична функція TREND – прогнозне значення інтегрального показника інноваційного розвитку аграрного підприємства становить 0,11 в.п. Водночас слід підкреслити, що прогнозування базується виключно на економіко-математичних методах і моделях, і в реальних умовах аграрного підприємства воно може варіюватися через вплив ряду зовнішніх та внутрішніх факторів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Прогнозні значення інтегрального показника інноваційного розвитку аграрного підприємства та їх ранжування за найкращим результатом з використанням виробничої регресії та статистичних функцій, 2025 р.

Статистичні функції	2025 р.	Ранжування за найкращим прогнозним результатом інтегрального показника інноваційного розвитку
Парна лінійна регресія $Y_p = -0,00028X + 0,18$	0,10	2
TREND	0,11	1
GROWTH	0,09	3
TREND+Exp+Ln	0,09	4

Отже, проведений статистичний аналіз та прогнозування з використанням різних методів лінійного та нелінійного обчислення інноваційних процесів, дозволяє зробити висновок, що фахівцям, економістам суб'єкта господарювання можна вибрати найбільш доцільний і

ефективний метод дослідження, враховуючі особливості діяльності підприємства.

Висновки до розділу 3

1. Інноваційний потенціал підприємства є ключовим чинником його конкурентоспроможності в умовах динамічних змін ринку та швидкого технологічного прогресу. Формування та розвиток цього потенціалу вимагає системного підходу, що поєднує стратегічне бачення, ефективне управління ресурсами та активну інноваційну діяльність. Інноваційна стратегія має стати невід'ємною частиною загальної стратегії розвитку підприємства. Це передбачає:

- Визначення ключових напрямів інноваційної діяльності.
- Аналіз ринку для виявлення нових можливостей.
- Інтеграцію інновацій у всі бізнес-процеси підприємства.
- Інвестиції в наукові дослідження та розробки.
- Використання сучасних технологій
- Цифровізація бізнес-процесів є важливою складовою розвитку інноваційного потенціалу.
- Розвиток партнерських відносин
- Формування інноваційної культури

Інноваційна стратегія досліджуваного підприємства повинна формуватися залежно від рівня інноваційного розвитку підприємства. У рамках нашого дослідження виділено чотири можливі рівні інноваційного розвитку та запропоновано відповідні стратегії, які визначають напрями подальшого інноваційного прогресу підприємства.

2. Сучасне сільське господарство стикається з численними викликами, зокрема підвищенням вартості ресурсів, зростанням потреби в ефективності, та необхідністю мінімізації впливу на довкілля. Саме використання дронів

для обприскування сільськогосподарських культур є інноваційним підходом, що має значний економічний потенціал.

Дрони, оснащені сучасними системами дозування, дозволяють зменшити витрати за рахунок:

- точності розподілу хімічних засобів, що зменшує їх перевитрату до 30-40%.

- низького рівня споживання енергії, оскільки дрони працюють на електричних акумуляторах.

- скорочення витрат на робочу силу, адже один оператор може керувати кількома дронами одночасно.

Дрони здатні обробляти до 20-30 га за годину, залежно від моделі та умов. Це дозволяє оперативно реагувати на появу шкідників чи захворювань, зменшуючи ризики втрат врожаю. Крім того, їх можна використовувати навіть за складних погодних умов або на важкодоступних ділянках, де традиційна техніка є малоефективною.

Для обчислення економічного обґрунтування впровадження дрона в технологічний процес виробництва сільськогосподарських культур, необхідно провести порівняльний аналіз витрат і вигод від використання дронів у порівнянні з традиційними методами, (використання трактора з оприскувачем).

З розрахованих показників використання традиційних та іноваційних методів в аграрному підприємстві, площею 1 га, спостерігаємо, що за впровадження дронів для оприскування сільськогосподарських культур підприємство отримує економію в ресурсах, що є позитивним для досліджуваного підприємства. Розрахунок даних свідчить, що використання дронів для обприскування сільськогосподарських культур, дозволяє зменшити витрати на обробіток на 60%, що становить 839,5 грн/га. Крім того, зменшення витрат на паливо та амортизацію сприяє екологічності та стійкості виробництва.

3. Станом на сьогодні, створення інформаційної системи в Україні, зокрема в агропромисловому комплексі, відбувається в умовах, що ускладнюють її ефективний розвиток. Основними проблемами є недостатнє фінансування наукових досліджень, обмежений доступ до інформаційних ресурсів, відтік висококваліфікованих фахівців, високий рівень безробіття, бідність та низький рівень життя сільського населення, а також неефективне використання потенціалу аграрної галузі. Усі ці чинники знижують інвестиційну привабливість сільських територій і стримують їх соціально-економічний розвиток.

Сучасні інформаційні системи – є інноваційними, та дають змогу здійснювати інтелектуальний аналіз та глибоку обробку даних, що дозволяє визначати ключові напрями для ухвалення рішень. Це стає можливим навіть за умов дефіциту або надлишку інформації, в обмежений час або у ситуаціях, коли інші підходи до прийняття рішень є недоступними.

Оскільки зернове виробництво є ключовою сферою діяльності досліджуваного підприємства, доцільно обрати стратегічний напрям розвитку, який сприятиме досягненню високих результатів. Зокрема, важливим кроком є впровадження систем моніторингу на базі GPS-приймачів для контролю транспортних засобів, задіяних у перевезенні зерна.

Таким чином, впровадження системи GPS-моніторингу транспорту на досліджуваному підприємстві є перспективним рішенням, навіть за умов мінімальної очікуваної щорічної економії коштів у розмірі 51,1 тис. грн. У разі досягнення максимальної економії, яка становить 127,6 тис. грн, витрати на встановлення та обслуговування системи повністю окупляться вже протягом першого року. Впровадження цієї системи дозволить оптимізувати маршрути та завдання, а також забезпечить оперативне управління транспортними процесами.

ВИСНОВКИ

1. Об'єктом дослідження є приватне підприємство, яке утворене в результаті реорганізації шляхом перетворення сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю та розміщене в Полтавському районі. Підприємство виступає правонаступником усього майна, майнових та немайнових прав і обов'язків успадкованих в ТОВ. Статут підприємства був затверджений Установчими зборами згідно з протоколом № 1 від 25 травня 2013 року.

Підприємство здійснює свою діяльність на основі Конституції України, Цивільного та Господарського кодексів України, а також інших законодавчих і нормативних актів.

2. Аналіз динаміки показників ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства дозволяє зробити такі висновки. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції у фактичних цінах зросла на 92645,0 тис. грн. Разом з тим, повна собівартість також збільшується майже в 1,5 рази, що негативно впливає на показники ефективності підприємства, особливо у двох ключових галузях, де також спостерігається значне зростання витрат. Виручка від реалізації продукції зросла з 54101,0 тис. грн у 2019 році до 76519,0 тис. грн у 2023 році, тобто на 22418,0 тис. грн. Загальний прибуток та прибуток у рослинництві за досліджуваний період зросли, водночас прибуток у тваринництві знизився на 1669,0 тис. грн. Рівень рентабельності демонструє нестабільну динаміку. Як висновок, слід відмітити, що підприємство має можливість розвивати свій інноваційний потенціал, не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні в умовах війни.

3. З аналізу сильних та слабких сторін видно, що досліджуване аграрне підприємство використовуючи свої сильні сторони, може спрямувати наявні фінансові ресурси на підвищення реалізації інноваційного потенціалу для виробництва нової продукції. Крім того, досвід у розробці виробництва нової продукції дає можливість розширити асортимент продукції.

Одночасно, завдяки своїм сильним сторонам, аграрне підприємство необхідно протидіяти велику увагу загрозам зовнішнього середовища. Використовуючи наявний досвід для створення нової продукції і розширення асортименту, що надасть можливість знизити ризик посилення конкурентних позицій. Так досліджуване підприємство має можливість перетворити свої слабкі сторони на сильні, використовуючи наявні інноваційні можливості.

4. Оцінюючи економічні показники діяльності підприємства, можна відзначити, що рослинництво демонструє значно кращі результати порівняно з тваринництвом. Щодо інновацій у рослинництві, основну увагу варто зосередити на сортах і гібридах сільськогосподарських культур, які використовуються в цій галузі. Як висновок слід відмітити, що застосування нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур є однією з ключових стратегій для підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу.

5. З проведеного дослідження по оновленню технічного оснащення ми можемо засвідчити, що підприємство веде активну діяльність, а саме з 2020 р. за цей період підприємство придбало 8 найменувань техніки, на суму 990640,01 тис. грн (використовувалися кошти, як власні так і лізингові). У 2021 р. підприємство придбало лише 1 борону та 30 шин, які були використання для вантажних автомобілів. У 2022 р. підприємством було придбано по одній сівалці та сінокосарці, та в 2023 р. 1 культиватор та 2 мінітрактори. Як висновок слід відмітити, що в підприємстві ведеться робота щодо введення інноваційного потенціалу в експлуатацію, що дозволяє йому підвищувати економічну ефективність діяльності.

Дослідження розвитку іноваційного потенціалу аграрного підприємства спонукали нас до створення певних пропозицій, що призведуть до зростання ефективності їх використання.

1. Інноваційний потенціал підприємства є ключовим чинником його конкурентоспроможності в умовах динамічних змін ринку та швидкого технологічного прогресу. Формування та розвиток цього потенціалу вимагає

системного підходу, що поєднує стратегічне бачення, ефективне управління ресурсами та активну інноваційну діяльність. Інноваційна стратегія має стати невід'ємною частиною загальної стратегії розвитку підприємства. Це передбачає:

- Визначення ключових напрямів інноваційної діяльності.
- Аналіз ринку для виявлення нових можливостей.
- Інтеграцію інновацій у всі бізнес-процеси підприємства.
- Інвестиції в наукові дослідження та розробки.
- Використання сучасних технологій
- Цифровізація бізнес-процесів є важливою складовою розвитку інноваційного потенціалу.
- Розвиток партнерських відносин
- Формування інноваційної культури

Інноваційна стратегія досліджуваного підприємства повинна формуватися залежно від рівня інноваційного розвитку підприємства. У рамках нашого дослідження виділено чотири можливі рівні інноваційного розвитку та запропоновано відповідні стратегії, які визначають напрями подальшого інноваційного прогресу підприємства.

2. Сучасне сільське господарство стикається з численними викликами, зокрема підвищенням вартості ресурсів, зростанням потреби в ефективності, та необхідністю мінімізації впливу на довкілля. Саме використання дронів для обприскування сільськогосподарських культур є інноваційним підходом, що має значний економічний потенціал.

Дрони, оснащені сучасними системами дозування, дозволяють зменшити витрати за рахунок:

- точності розподілу хімічних засобів, що зменшує їх перевитрату до 30-40%.
- низького рівня споживання енергії, оскільки дрони працюють на електричних акумуляторах.

– скорочення витрат на робочу силу, адже один оператор може керувати кількома дронами одночасно.

Дрони здатні обробляти до 20-30 га за годину, залежно від моделі та умов. Це дозволяє оперативніше реагувати на появу шкідників чи захворювань, зменшуючи ризики втрат врожаю. Крім того, їх можна використовувати навіть за складних погодних умов або на важкодоступних ділянках, де традиційна техніка є малоефективною.

Для обчислення економічного обґрунтування впровадження дрона в технологічний процес виробництва сільськогосподарських культур, необхідно провести порівняльний аналіз витрат і вигод від використання дронів у порівнянні з традиційними методами, (використання трактора з оприскувачем).

З розрахованих показників використання традиційних та інноваційних методів в аграрному підприємстві, площею 1 га, спостерігаємо, що за впровадження дронів для оприскування сільськогосподарських культур підприємство отримує економію в ресурсах, що є позитивним для досліджуваного підприємства. Розрахунок даних свідчить, що використання дронів для обприскування сільськогосподарських культур, дозволяє зменшити витрати на обробіток на 60%, що становить 839,5 грн/га. Крім того, зменшення витрат на паливо та амортизацію сприяє екологічності та стійкості виробництва.

Впровадження інноваційних заходів, а саме використання дронів є значно економічно вигіднішим, ніж традиційний метод (трактор з оприскувачем), і ця доцільність проявляється завдяки зниженню витрат, підвищенню продуктивності та зменшенню негативного впливу на екосистеми.

3. Станом на сьогодні, створення інформаційної системи в Україні, зокрема в агропромисловому комплексі, відбувається в умовах, що ускладнюють її ефективний розвиток. Основними проблемами є недостатнє фінансування наукових досліджень, обмежений доступ до інформаційних

ресурсів, відтік висококваліфікованих фахівців, високий рівень безробіття, бідність та низький рівень життя сільського населення, а також неефективне використання потенціалу аграрної галузі. Усі ці чинники знижують інвестиційну привабливість сільських територій і стримують їх соціально-економічний розвиток.

Сучасні інформаційні системи – є інноваційними, та дають змогу здійснювати інтелектуальний аналіз та глибоку обробку даних, що дозволяє визначати ключові напрями для ухвалення рішень. Це стає можливим навіть за умов дефіциту або надлишку інформації, в обмежений час або у ситуаціях, коли інші підходи до прийняття рішень є недоступними.

Оскільки зернове виробництво є ключовою сферою діяльності досліджуваного підприємства, доцільно обрати стратегічний напрям розвитку, який сприятиме досягненню високих результатів. Зокрема, важливим кроком є впровадження систем моніторингу на базі GPS-приймачів для контролю транспортних засобів, задіяних у перевезенні зерна.

Таким чином, впровадження системи GPS-моніторингу транспорту на досліджуваному підприємстві є перспективним рішенням, навіть за умов мінімальної очікуваної щорічної економії коштів у розмірі 51,1 тис. грн. У разі досягнення максимальної економії, яка становить 127,6 тис. грн, витрати на встановлення та обслуговування системи повністю окупляться вже протягом першого року. Впровадження цієї системи дозволить оптимізувати маршрути та завдання, а також забезпечить оперативне управління транспортними процесами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В., Коренков О. В. Управління потенціалом розвитку підприємства: монографія. К.: ГРОТ, 2004.
2. Блановська Т. І., Гоголя О. П., Новак О. В. Формування якісного кадрового потенціалу як передумова ефективного менеджменту. *Вісник Полтавської державної аграрної академії: науково-виробничий, фаховий журнал*. 2012. № 1. С. 154-158.
3. Белопольський Н.Г. Обґрунтування стратегії збалансованого розвитку промислових підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016, № 6. С. 23-33.
4. Бойко О. В., Іваницька М. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства як ключовий фактор його успішного функціонування. *Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент*. 2011. Вип. 8. С. 25-31.
5. Бояринова К. О., Цатурян Л. С. Формування механізму управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 3. С. 58-61.
6. Бухонова С.М., Дорошенко Ю.О. Оцінка ефективності та моделювання інтеграційних підходів до активізації інноваційної діяльності підприємства. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2007. № 9. С. 8-199.
7. Вакуленко Ю. В. Методичні рекомендації щодо самостійної роботи ЗВО з дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі (завдання)» . Полтава, 2021. 24 с.
8. Василенко В. А., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2003. 240 с.
8. Верхоглядова Н. І., Каширнікова І. О. Методичний підхід до визначення інноваційного потенціалу підприємства.
10. Войчак А. В., Камишніков Р. В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація. *Маркетинг в Україні*. 2005. № 2. С. 50-53.

11. Войнаренко, М.П. Інноваційний потенціал промислових підприємств: сутність, структура, особливості оцінки та перспективи розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Екон. науки.* 2008. № 1 (2). С. 7-12.

12. Володін С. А., Чекамова О. І. Теоретичні засади формування і реалізації інноваційного потенціалу в розвитку економіки. *Економіка АПК.* 2017. № 5. С. 65-72.

13. Воронкова А. А., Воронкова А. В. Обґрунтування стратегії розвитку аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства.* 2013. № 137.

http://old.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_137/12.pdf

14. Володін С. А. Теоретичні засади формування і реалізації інноваційного потенціалу в розвитку економіки. *Економіка АПК.* 2017. № 5. С. 65-72. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_5_12.

15. Вяткіна Т. Г. Методологія розроблення стратегії управління ресурсним потенціалом сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава.* 2014. № 6. С. 68-73.

16. Гаврилюк С. П. Конкурентні переваги як основа розробки стратегії туристських підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України.* 2001. № 4. С. 76-80.

17. Ганущак-Єфименко Л.М. Моделювання організації взаємодії процесу управління інноваційним розвитком підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2011. №1. С. 90.

18. Глушенкова А.А. Структура інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2016. № 4 (18). С. 100-106.

19. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки.* 2003. № 12. С. 12-17.

20. Гринько Т. В. Сутність, складові та особливості категорії «інноваційна активність підприємства». *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 30-32.

21. Голік В. В. Забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств через формування системи стратегічного управління. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту : матеріали міжнародної наук.-практ. конф.* 16-17 серпня 2013 року. Сімферополь, 2013. С. 26-29.

22. Гудзь Ю. Ф. Управління інноваційною діяльністю при реалізації стратегії зростання потенціалу підприємств. *Вісник Одеського національного університету*. Економіка. 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 41-50.

23. Гук О. В., Дейнека О.С., Лексін Р.І. Інноваційний потенціал як інструмент забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 348-351.

24. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 5-8.

25. Джеджула В. В. Особливості формування інноваційної стратегії вітчизняними підприємствами. *Інноваційні, фінансові та технічні аспекти діяльності підприємств: колективна монографія*. Магія Фіс. Дніпро: Пороги, 2017. С. 33-42.

26. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України. *Економіст*. 1999. № 10.

27. Дьячкова Ю. М., Токарева А. О., Дьячков А. М. Інноваційна активність промислових підприємств України в контексті їх сталого розвитку. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2017. № 1 (40), с.107-114.

28. Зяблицева Я. Ю. Вплив ресурсного потенціалу на інвестиційну привабливість сіль госпорганізації. *АПК: Економіка, Управління*. 2015. №9. С. 89-93.

29. Завальнюк В. В. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудування. *Науковий огляд*. 2015. Т. 9. №. 10. С. 20-28.

30. Завальнюк В. В. Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку інноваційних процесів машинобудівного комплексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. С. 104-108.

31. Завальнюк В.В. Принципи управління інноваційною діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. Т.1. № 5. С. 182-185.

32. Завдання і методичні рекомендації щодо виконання лабораторних робіт для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Інформаційні управляючі системи» спеціальності 126 «Інформаційні системи та технології» з дисципліни «Теорія прийняття рішень» – Полтава, 2021. 22 с.

33. Захарченко, В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.

34. Іванілова О. А. Методологічні підходи до підвищення ефективності виробництва на інноваційній основі. *Ефективна економіка*. 2011. №8.

35. Ілляшенко С. М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю підприємства на засадах маркетингу інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №12. С.111.

36. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми концепції, методи: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 278с.

37. Інноваційна політика : Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 3. Інновації в Україні : пропозиції до політичних заходів. Київ : Фенікс, 2011. 76 с.

38. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту. В.В. Гурочкіна. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2015. № 5 (21). С. 51-57. <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No5/51.pdf>.

39. Калініченко А.В. Методичні вказівки до лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі» Полтава: ПДАА, 2021. 24 с.

40. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. К. : Знання, 2010. 406 с.

41. Коваль Л.А. Розвиток наукової думки про інновації – як предмет особливої трудової діяльності. Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. *Серія «Економічні науки»*. 2012. Вип. 22 (ч. II). С. 40-46.

42. Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6, Т. 3. С. 247-251

43. Левицька І. В., Постова В. В. Основні поняття та значення підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, Запоріжжя, 2016. 4(04), 1, 103-108.

44. Левицька А. О. Конкурентні переваги підприємства: сутність та джерела формування. *Вісник ХНУ*. 2012. № 4. С. 51-54.

45. Левченко Ю. Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства. *Наукові праці НУХТ*. 2012. № 43. С. 57-61.

46. Легеза Д. Г. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. *Економіка та підприємництво: Зб. Наук. праць КНЕУ ім. В. Гетьмана*. К.: КНЕУ. 2015. № 34-35. Ч. 2. С. 166-179

47. Маслак О. І., Безручко О. О., Маслак М. В. Управління інноваційним потенціалом в умовах циклічності. *Економіка і організація управління* 2014 № 1 (17) С. 166-173.

48. Маркіна І., Семич Н., Дячков Д. Організаційно-економічний механізм управління інформаційним потенціалом підприємства. *Економічний форум*. 2016. Вип. 2. С. 175-181.

49. Мартюшева Л.С., Калишенко В.О. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження. *Фінанси України*. 2002. № 10. С. 48-50.

50. Мандро Н. С., Кудлай В. С. Конкурентні переваги: сутність особливостей використання в управлінні. *Технології та дизайн*. 2012. № 4(5). С. 1-5.

51. Муляр Т. С. Формування і реалізація стратегії підприємств. Зб. наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Херсон. 2013. № 2 (6). С. 289-300.

52. Михненко А. Інновації в управлінні суспільним розвитком. К.: Нац. Академія державного управління, 2009. 116 с.

53. Методи оцінки інноваційної активності промислових підприємств. Офіційна сторінка порталу електронної бази даних «Банк работ». www.bankrabort.com.

54. Москвіна О.С. Інноваційний потенціал як фактор сталого розвитку регіону. <http://www.vsce/ac/ru/newsite/jou/art30-02>.

55. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія. К.: КНЕУ, 2010. 420 с.

56. Новікова І.В. Інноваційний потенціал підприємства: оцінка та фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку (за матеріалами підприємств алмазно-інструментального виробництва України). К., 2003.

57. Наконечний С. І. Економетрія : підручник. 4-те вид., доп. та перероб. К.: КНЕУ, 2006. 528 с.

58. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія. К.: КНЕУ, 2010. 420 с.

59. Некрасова Л. А. Механізм розробки стратегії інноваційноінвестиційного розвитку підприємства. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2014, № 1. С. 159-163. <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/7145/7990>

60. Олійник Л.В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм. *Економіка і організація управління*. 2017, № 3 (27). С. 5159.

61. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств (на матеріалах підприємств цементної промисловості України). К., 2001. 325 с.

62. Омельчак Г.В. Концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2014. №2 (77). С. 113-118.

63. Пізняк Т. І. Стратегічні пріоритети розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах світової фінансово-економічної кризи. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Суми. 2012. Вип. 3. С. 23-23.

64. Першукевич І.П., Рябухіна Т.М. Розвиток соціально-економічних систем в АПК на основі інноваційних процесів. *Фундаментальні дослідження*. 2016. № 4 (Частина 2), С.419-423.

65. Про інноваційну діяльність. Закон України № 40-IV від 4.07.2002 Із змінами, внесеними згідно із Законами від 16.10.2012. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

66. Проценко А. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств як об'єктивна основа реалізації структурних трансформацій: методичний аспект. *Проблеми економіки*. Харків. 2019. № 4 (42).С. 135-141.

67. Радзівіло, І.В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства: структуризація та ідентифікація елементів <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1-«Ефективна економіка». &z=1295>

68. Сельський А. Концепція стратегічного управління в управлінській діяльності. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. Вип. 1. С. 57-65.

69. Смарт-технології в агроменеджменті. АгроКебети: сайт. 2021. <https://blog.agrokebety.com/smarttehnologii-v-agro-menedgmente-ua>

70. Семенюк О. М. Вибір та обґрунтування інноваційних стратегій підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013, Вип. 3 (40). С. 80-83.

72. Сиротинська Н. М. Сутність інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Економічний простір*. 2011. 55. С. 255-260.

73. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року. За ред. Ю. О. Лупенко, П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. Й. Малік та ін. К.: ІАЕ, 2001. 221 с.

74. Фіщук Б. П., Лукашенко О. П., Хмарук О. М. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. № 4 (70). С. 160-164.

75. Федулова Л.І. Інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації. *Наукові праці МАУП*. 2007. Вип. 3. С. 48-54.

76. Хаустова К.М. Інвестиційноінноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації. *Фінансовий простір*. 2015, № 4(20). С. 183-187.

77. Хмизова О. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємства. *Наукові праці. Економіка*. 2016. Т. 285. № 273. С. 83-88.

78. Харченко Г. А., Дідківська О. О. Роль стратегічного управління в підвищенні агропродовольчого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. К.: 2014. № 1. С. 56-61.

79. Шилова О. Ю. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 220-227.

80. Шквиря Н. О. Сутність і особливості стратегічного управління сільськогосподарським виробництвом. *Зб. наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. К.: 2012. № 1(17). Т. 2. С. 218-224.

81. Штерн Г.Ю. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств Харківського регіону: [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://eprints.kname.edu.ua/32565/1/96.pdf>.

82. Шульгіна Л.М. Сучасні концепції стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. №3. С.123-128.

83. Як українському аграрному бізнесу вийти з кризи. <http://agravery.com/uk/posts/show/ak-ukrainskomu-agrarnomu-biznesu-vijti-z-krizi>

84. Якубів В. М., Боришкевич І. І. Стратегічний набір як невід’ємний інструмент розвитку сільськогосподарських підприємств. *Проблеми економіки*. К.: 2017. № 1. С. 284-289.

85. Якубів В. М., Боришкевич І. І., П’ятничук І. Д. Стратегічний аналіз розвитку сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. К.: 2018. Вип. 14. Т 2. С. 16-24.

86. Янковець Т.М. Особливості застосування та результати реалізації інноваційних стратегій підприємств у сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2016, Вип. 4. С. 78-82.

ДОДАТКИ